

Domácí násilí

- Z psychologického hlediska je *“násilí patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím.*
- *Řadíme sem všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec či skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní*
- Definice pojmu domácí násilí není v naší společnosti dosud ustálená.
- Setkáváme se s různou podobou tohoto termínu, jehož obsah je závislý na oblasti, ve které se s domácím násilím pracuje.
- *“Domácí násilí je charakterizováno jako fyzické, sexuální, emocionální a psychické týrání, zahrnující i vážné pohrůžky použití podobného násilí, které je opakovaně pácháno mezi členy rodiny*
- Z pohledu policejní psychologie je rodinné násilí chápáno jako *“vyhrocení situace rodinných rozepří a konfliktů, ve kterých přichází ke slovům agrese*
- Domácím násilím je obecně rozuměno chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého.
- Skrze užití moci, kterou tento strach poskytuje, násilný partner kontroluje chování druhého.
- Domácí násilí může nabývat formy fyzického, sexuálního a psychologického násilí, donucené sociální izolace a ekonomické deprivace.”
- Zásadně je možné, že násilí může vycházet od kohokoliv a směřovat ke komukoliv.

- Násilně se mohou chovat rodiče vůči dětem, děti vůči rodičům, mladí lidé vůči starým, staří k mladým, ženy vůči mužům, muži vůči ženám.
- Ale výsledky prakticky všech průzkumů, které známe z celého světa zřetelně ukazují, že převážnou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a muži na ženách.
- V posledních letech však již celosvětově převládá názor, že domácí násilí je legitimní důvod pro vstup státu a jeho institucí do rodiny.
- Důvodů je několik.
- Tolerování domácího násilí jako vnitřního rodinného problému výrazně zhoršuje vztahy ve společnosti jako celku.
- Domácí násilí má tak výrazně negativní vliv na výchovu a pozdější rodinný život dětí, vyrůstajících v násilných vztazích
- Ponechání násilí v rodině bez povšimnutí neumožňuje posilování rovných vztahů mezi muži a ženami ve společnosti obecně, konzervuje pojetí muže jako neomezeného vládce rodiny.
- Především však oběť násilí se bez pomoci společnosti, neziskového sektoru, státu a jeho institucí neobejde, není schopná svoji situaci z ekonomických, společenských a sociálních důvodů řešit.
- Od jiných kriminálních činů se domácí násilí odlišuje svoji motivací, ačkoli často jako kriminální čin končí (odsouzení za závažná zranění či způsobenou smrt).

Formy, druhy a specifika násilí

- Domácí násilí je specifické tím, že se odehrává "beze svědků".
- Začíná velmi často nenápadně, ale opakuje se a postupně nabývá na intenzitě.
- To vede k tomu, že se oběť často není schopna vůbec bránit. Toto násilí pak často končí vážným zraněním a někdy i smrtí
- *V násilném vztahu se opakují tři fáze:*
- **láska** (usmíření, klid, pozornosti násilného partnera k partnerce),
- **naděje** (že se to zlepší, že se násilný partner změní, vytěsnění "ošklivých" zážitků, fixace "dobrých" chvil),
- **strach** (psychický , fyzický nátlak má za cíl oběť pokořit, donutit se chovat jak si přeje násilník).
- Cyklus násilí se opakuje ve stále kratších intervalech, zato se stále větší razancí a brutalitou.
- Zároveň je nutné **odlišit partnerskou hádku od násilí** . Často totiž i rodinní terapeuti vidí násilí v rodině jako "manželské rozepře, hádky", "konflikt v komunikaci".
- Při hádce totiž stojí proti sobě dvě přibližně rovnoprávné osoby, které si vyměňují názory, někdy křikem, buď se shodnou, nebo spolu nemluví, nebo se rozejdou, nebo si pak sporné stanovisko vysvětlí.
- Násilí ale znamená jinou situaci.

- Zde násilník používá moc a snaží se oběť donutit k tomu, co chce on, a to někdy i se zbraní v ruce.
- Proti moci stojí bezmocná, ochromená oběť, neodvází se říci svůj názor, protože ví co jí čeká: trest.

Nejčastější používané formy násilí :

- **FYZICKÉ** - strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní, nožem, házení předměty atd.
- Násilí se může projevit i proti oblíbenému domácímu zvířeti, jako varování oběti, co ji může potkat.
- **PSYCHICKÉ** - zahrnuje citové a slovní týrání, zesměšňování na veřejnosti, shazování. Ženy se často svěřují s tím, že jim muži vyhrožují, že je dostanou do "blázince", že jsou duševně nemocné, neschopné, hloupé, tlusté, atd
- Násilník neustále vzbuzuje v ženě strach , kontroluje ji, pronásleduje.
- Mezi prostředky nátlaku patří buzení v noci, odpírání spánku, "výslechy", odpírání potravy atd.
- Násilný partner si vynucuje poslušnost od oběti vyhrůžkami, že si "něco udělá" což bude ovšem jediné vinou oběti a jejího chování Patří sem i vyhrožování, že partnerku zabije, "vždy si ji najde, zničí její rodinu", vyhrožování fyzickým násilím, zastrásování zbraní, zveřejněním nějakých nepříjemných faktů a informací (např. intimních fotografií, které by mohly poškodit pověst), ovlivňování dětí, rozkazování, co má či nemá oběť konat.

- Sociální násilí - má za cíl oběť především izolovat.
- To znamená zákaz styku s rodinou, přáteli, zablokování telefonu, zamykání, izolování.
- Izolace zahrnuje činnost, která má oběti zabránit v kontaktech se svými okolím, nejbližší rodinou, znemožňuje ji mít přátele, odrazuje známé a příbuzné od návštěv rodiny, kde se vyskytuje násilí, snaží se zamezit, aby oběť chodila do zaměstnání.
- K metodám izolace patří i kontroly "vhodnosti" jednání a chování či telefonů. Izolace posiluje závislost oběti na násilníkovi.
- Ekonomické násilí - zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, či je legálně získat (např. práci, kterou chce vykonávat).
- Sexuální násilí - zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na ženě vynucované, které podstupuje nedobrovolně či s nechutí.

Specifika domácího násilí

- Základní odlišností od jiných forem násilí je to, že domácí násilí velmi často probíhá za zavřenými dveřmi, mezi dvěma osobami, které jsou spojené rodinnými svazky (manžel - manželka, rodiče - děti,) či intimními svazky (druh-družka).
- To výrazně ovlivňuje možnosti prevence, represe ale i pouhé evidence.

- Na tuto skutečnost reaguje i zákon, když k zahájení trestního stíhání násilného partnera je nutný výslovný souhlas oběti.
- Násilí se rovněž z výše uvedených důvodů velmi obtížně prokazuje a dokazuje.
- Ženě se proto převážně při projednávání jejího případu před úřady navíc nevěří, a to ani v tom případě, že existují nepřímé důkazy, výpovědi policistů či zpráva lékaře.
-
- Oběti domácího násilí nejsou v současné době dostatečně chráněné jak právně, sociálně tak i společensky.
- Toto konstatování Organizace spojených národů, které reaguje na celosvětový stav násilí, je platné i u nás
- Mezi další výrazná specifika násilí v rodině patří i skutečnost, že společnost se k němu staví nejednoznačně.
- Zatímco krádež, vražda, loupež je chápána automaticky jako nesprávné jednání, panuje všeobecný souhlas s trestem (podle průzkumů veřejného mínění zhruba 80 % společnosti trvale požaduje větší postihy kriminality než je současný právní i faktický stav), v případech domácího násilí je to jiné.
- Mezi specifika násilí patří i skutečnost, že jeho zdroje a příčiny jsou podmíněny více faktory, ačkoli ty jsou samozřejmě v každém případě individualizovány

- **A/** uvedený lhostejný či dokonce schvalující postoj společnosti, její genderová úroveň, tedy zda převažuje názor, že muž je hlava rodiny, má právo vše rozhodovat, ovlivňovat, existující faktické nerovnoprávné postavení žen, přes proklamovanou rovnost před zákonem ve společnosti, převažující mýty o násilí ve společnosti (ženám se to líbí)
- **B/** vliv výchovy a okolí, se kterými násilný partner přicházel styku (dětství prožité v rodině, kde se násilí vyskytuje, zneužití v dětství, identifikace s násilnými vzory, dominantní otec, dominantní matka při výchově v dětství.
- **C/** osobnostní rysy povahy, sklony k agresivitě, neschopnost jinak řešit problémy než násilím, sklon k alkoholismu, přítomnost rysů nazývaných akcentovaná osobnost,(psychopatie).
- Mezi další příčiny patří potřeba nadměrné realizace své osoby , potřeba kontroly, narcistické sklony, pocity méněcennosti, které se vytěsňují násilím a podřízením si partnera, netolerantnost atd.
- **D/** vztahy v rodině, kde se násilí vyskytuje a které mohou uvolnit negativní povahové rysy či podpořit vliv okolí.
- Mezi ně patří sociální nedostatek, neúspěch v zaměstnání, či jeho ztráta, pocit vykořevení, ale i neadekvátní reakce ženy na vzniklé problémy.
- K určitým specifikům patří i faktické **nerovné postavení oběti a násilníka**, jakkoli před zákonem mají stejná práva i povinnosti.
- S touto skutečností je třeba počítat při práci s rodinami, kde se násilí

vyskytuje.

- Realitou je i to, že zejména žena, která se rozhodne řešit násilí v rodině, se ocitne ve velmi obtížné situaci.
- Jak už jsme uvedli, často ji nevěří okolí, ale ani instituce, na které se obrací.
- Je často v šoku, neadekvátně reaguje, je v trvalém finančním nedostatku, bez bytu, vyžaduje ale rychlou pomoc.

To ji zejména znemožňuje:

- najít odbornou a především kvalitní právní pomoc pro řešení svého případu.
- Žena se na rozdíl od násilného partnera, který má podstatně více finančních prostředků, nemusí se denně starat o děti a je často motivován snahou "to ženě ukázat, musí před soudem často hájit sama.
- Nebo využít právní služby nikoli podle kvality, ale podle ceny.
- Násilník naopak využívá služeb špičkových právníků, má prostředky i čas shromažďovat či připravovat důkazy.
- Výsledky soudních procesů pak toto často odrážejí.
- Násilný partner, často pod tlakem toho, že mu hrozí trestní postih (pokud ženě způsobil skutečně vážná zranění), navíc velmi často vyvíjí na příslušné orgány a organizace tlak, vyhrožuje stížnostmi, že "to" dá do televize, tisku, vyhrožuje známostmi, rozsévá okolo sebe trestní oznámení, žaloby pro podjatost.

- **Domácí násilí je, jak již bylo řečeno, specifický problém, který vyžaduje specifická řešení.**
- **Obět se především neobejde bez pomoci z vnějšku. Stát má právo a povinnost vstoupit do rodiny, kde se vyskytuje násilí.**

Mýty o domácím násilí

- **Domácí násilí není běžné, týká se malého počtu rodin**
- S domácím násilím má zkušenost v průměru 10 až 30% žen (závisí i na tom, jak je v rámci výzkumu definována závažnost a formy týrání). Ženy tvoří 90-97% jeho obětí, děti jsou svědky násilí .ve více jak v 70%
- **Své partnerky bijí jen muži bez vzdělání**
- Násilné partnery nacházíme ve všech společenských skupinách.
- Nelze říci, že je výsadou lidí "nekulturních, nevzdělaných".
- Výskyt násilí je prakticky stejný u vysokoškoláků jako u lidí se základním vzděláním.
- Naopak čím vyšší vzdělání, tím jsou metody násilí rafinovanější, a důkazy obtížněji registrovatelné.
- **Domácí násilí jsou často jen drobné hádky, tzv. „italská manželství“ možná s jednou fackou, která se ale srovná. Nedochozí často k nějakým brutálním zraněním**

- K násilí dochází většinou záměrně a opakovaně. Kromě psychického teroru (vyhrožování, ponižování, odpírání potravy či spánku), které výrazně poznamená psychiku oběti, je nejčastějším projevem surové bití, které často končí vážným zraněním, celoživotními následky či dokonce smrtí.
- **Příčinou násilí je především alkoholismus partnera**
- Alkohol je často spouštěcí prvek, nikoli prvotní příčina. K násilí dochází i v rodinách, kde se alkohol nevyskytuje.
- Alkohol spíše slouží násilným partnerům k omluvě za napadení ...."střízlivý bych to nikdy neudělal
- **Za násilí si mohou ženy samy, muže totiž provokují**
- Nejrozšířenější mýtus o násilí v naší společnosti. „Partnerka mě k násilí vyprovokovala,“ tvrdí násilní partneři, přičemž impulsem a onou provokací může být cokoli.
- Od příliš ohřáté večere po jinou volbu TV programu či to, že ještě nespí děti.
- Příčina násilí je však jinde - nejčastěji ve snaze ovládat partnerku, kontrolovat svoje okolí.
- **Ženy mají násilí ve vztahu rády**
- Druhý nejčastěji rozšířený mýtus, navíc výrazně podporovaný porno průmyslem. Prakticky žádná žena však netouží jako po formě soužití, aby byla tlučena, ponižována, psychicky deptána.

- **Ženy si vše vymýšlejí, aby získaly výhody po rozvodu např. byt.**
- Skutečnost je ale taková, že skryté násilí vysoko převyšuje nahlášené případy.
- **Násilí nemůže být tak strašné, jinak by partnerka od násilníka rychle odešla.**
- Žena neodchází od partnera, který ji týrá z řady důvodů.
- Především chce zachovat dětem úplnou rodinu.
- K partnerovi má stále citový vztah, jeho jednání omlouvá, hledá chyby především v sobě.
- Mezi důvody, proč oběť neodejde, však patří i strach.
- Partner jí totiž vyhrožuje, že ji zabije, pokud jej opustí (a celosvětové zkušenosti potvrzují, že často také tak i koná), že ji připraví o děti, dostane na psychiatrii atd.

Manželství, rodina a jiné rodinné vztahy

- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších změn a doplňků.
- Základní ustanovení o manželství a rodině jsou zakotvena v Listině základních práv a svobod (např. rodina je pod zvláštní ochranou zákona, dětem a mladistvým se zaručuje zvláštní ochrana, zvláštní péče je zaručena těhotné ženě.)

- Legální definice pojmu manželství je zakotvena v § 1 ZOR.
- Účelem manželství je založení rodiny a výchova dětí.
- Pojem rodina v právním řádu chybí. Rodina sama o sobě není subjektem právních vztahů, jako subjekty vystupují pouze její jednotliví členové.
- Rodinu jako společenství osob, které spolu žijí ve společné domácnosti a společně uhrazují náklady na své potřeby zná zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zákon č. 164/1991 Sb., o životním minimu atd..
- Rodinně-právní vztahy vytvářejí zvláštní, relativně samostatný typ společenských vztahů v rámci práva soukromého.
- Rodinně-právní vztahy se velmi úzce váží na vztahy občanskoprávní a výrazná vlastnost, která rodinně-právní vztahy odlišuje od jiných soukromoprávních vztahů, je existence určitého osobního a emocionálního vztahu.
- I když city mezi účastníky vymizí, neznamená to, že rodinně-právní vztah automaticky zanikne.
- Řada ustanovení v zákoně o rodině má výslovně morální charakter. Jde o tzv. imperfektní normy, kdy zákon sice stanoví konkrétní práva a povinnosti, ale tyto povinnosti nejsou vynutitelné např. §18 ZOR, podle něhož mají manželé povinnost žít spolu, být si věrni, mají vzájemně respektovat svou důstojnost, vytvářet zdravé rodinné zázemí, pečovat o děti.
- Zákon o rodině upravuje zásadně problematiku manželství a rodiny a neupravuje otázky ryze majetkového charakteru jako je společné jmění

manželů a otázky bytové, které upravuje občanský zákoník.

- Od manželství je třeba odlišit vztah mezi mužem a ženou, kteří nejsou manželi, avšak žijí spolu a společně uhrazují své potřeby.
- Toto nesezdané soužití je označována za vztah druha a družky. ZOR tento vztah neupravuje, počítají s ním však zejména předpisy sociální. ZOR chápe rodinu především ve vztahu rodič – dítě.
- ZOR ukládá oběma manželům pečovat o uspokojování potřeb rodiny podle svých schopností, možností a majetkových poměrů (§19).
- Poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.
- Neplní-li jeden z manželů svou povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud.
- Nepůjde tedy pouze o výdělečné schopnosti některého z manželů, ale také o souhrnné majetkové poměry, jako jsou příjmy z pronájmu či podíly na zisku.
- Úpravu poměrů, jestliže rodiče spolu nežijí a je narušeno normální rodinné společenství umožňuje § 50 ZOR.
- Pro ženu je vždy v jejím zájmu, aby bylo soudním rozhodnutím upraveno komu budou děti svěřeny do výchovy a kolik bude druhý z rodičů platit výživné pro nezletilé děti, případně jak vysoké výživné bude dostávat žena jako nerozvedená manželka.
- Nezáleží na tom, zda jsou rodiče manželé či nikoli, aby na návrh jednoho

z rodičů může soud rozhodnout o tom, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu, pokud spolu rodiče nežijí a nedohodnou se na úpravě výchovy a výživy.

-
- Pokud se některý z rodičů obrátí na soud s tímto návrhem protože dohoda není možná, vždy rozhodne soud.
- Pro ženu bývá řízení náročné, neboť otec se svěřením dětí do péče matky nesouhlasí a řízení v důsledku vypracování znaleckého posudku trvá i déle než jeden rok.
- Pokud v kritické době otec neplatí alespoň nezbytné výživné pro děti, může matka podat návrh na vydání předběžného opatření dle § 102 OSŘ, o kterém musí být rozhodnuto nejpozději do 7 dnů poté, co bylo podáno.
- Svízelná situace nastává, když žena traumatizovaná opakovaným a vystupňovaným násilím v panice bez dětí opouští byt, s tím, že se pro děti vrátí až se násilí zklidní, ale otec nechce matce děti vydat a využívá této situace před soudem, kde ženu pomlouvá jako špatnou matku a vychovatelku.
- Podobně je tomu, když matka stačí odejít jen s jedním či několika z více dětí a některé z dětí zůstává u otce, který opětovně situaci zneužívá k společenskému znevážení manželky a matky.
Rozvod manželství
- Zákon o rodině neukládá zjistit příčiny rozvratu manželství a uvést je v odůvodnění rozsudku, bere však v úvahu při rozhodování o rozvodu.

- **Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu, dle § 24**
- je nejčastějším řešením dlouhodobého konfliktu v manželství, jehož součástí je i domácí násilí.
- Soud manželství na návrh jednoho z manželů rozvede, jestliže je manželství hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití.

- **Nesporný rozvod, § 24a**
- předpokládá, že manželé uzavřou písemné smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o právu a povinnosti společného bydlení, příp. vyživovací povinnost mezi sebou navzájem.